

ності «воєнно-польового» банкінгу, HSBC і Citigroup звернули свої погляди на Китай. Там саме починається приватизація так званих міських банків.

Позиції HSBC на перший погляд представляються більш кращими. Усе-таки цей консорціум довгий час базувався у Гонконзі. Однак на тлі недавнього відкриття китайського фондового ринку для західних інвестбанків Сіті теж має досить непогані шанси проникнути до Китаю.

Осторонь від банківського переділу світу поки залишається Україна, Росія та інші країни СНД. Так у Росії, Citigroup змирився з домінуванням Ощадбанку і навіть не намагається витиснути з національного ринку інших «іноземців» — начебто більш активного Райффайзенбанка. HSBC узагалі згорнув свою офіційну діяльність на пострадянському просторі, що стало приводом для численних чуток про купівлю ним одного з найбільших російських приватних банків. Аналітики вважають такий розвиток подій малоймовірним. Для фінансових інститутів, подібних HSBC чи Citigroup, дуже важливо, щоб банк, що здобувається, займав значну частку ринку.

Література

1. *Шамова І. В.* Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — 195 с.
2. *А. Бирман.* И целого мира мало. Кто выиграет от банковской глобализации. // Компании. Банки. — 2003. — № 28—29. — С. 52—55.
3. www.thebanker.com
4. www.finance.opec.ru
5. www.m-economy.ru

Н. М. Шелудько

Об'єднаний інститут економіки НАНУ, м. Київ

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАН ГРОШОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

На сьогодні найпершою і найголовнішою проблемою для українських банків є підвищення рівня капіталізації, адже рівень капіталу визначає максимальний обсяг банківських активів. Майже двократне зростання основних показників українського банківського сектора у 2003 р., зумовлене об'єктивною потребою економічних суб'єктів у залучених коштах, відбувалось на фоні

низьких темпів нарощування банками капіталу: якщо ще три роки тому активи банків України майже на 21 % покривались їх капіталом, то нині це співвідношення наблизилось до позначки 10 %. Щоб задовольнити попит на кредити, темпи зростання якого досить високі (за 2003 р. — 61,4 %), банки змушені тримати адекватний темп нарощування капіталу, інакше різко скоротяться їх можливості по кредитуванню. Збереження і надалі неадекватного зростання капіталу банків обсягам здійснюваних ними активних операцій посилює ризики стабільного функціонування банківського сектора, зменшує його спроможність здійснювати ефективний перерозподіл ресурсів в економіці.

Високі темпи нарощування банківських кредитів в Україні зумовлені об'єктивними макроекономічними чинниками:

— після глибокої депресії та гіперінфляції грошові капітали у виробничому секторі фактично були «з'ідені», що підірвало ліквідність переважної більшості господарюючих суб'єктів. Ще 15 років тому за рахунок банківського кредиту формувалось близько 40 % оборотних коштів підприємств, а нині питома вага короткострокових кредитів банків у поточних зобов'язаннях суб'єктів господарювання коливається на рівні 4—10 % (залежно від виду економічної діяльності). Відновити до інфляційний рівень забезпечення підприємств грошовими коштами можливо лише за умови випереджаючого залучення позичкових коштів: кредитна активність банків — це важливий канал підвищення рівня монетизації економіки, якраз банки за допомогою механізму грошового мультиплікатора спроможні формувати грошову масу, адекватну потребам господарського обороту;

— в економіці сформувався високий рівень інвестиційного попиту, який треба задовольняти. Структура фінансового забезпечення інвестиційного попиту виявилась дуже деформованою: нині понад дві третини інвестицій в основний капітал фінансується за рахунок власних коштів підприємств; фондовий ринок в Україні так і не став важливим каналом залучення інвестиційних капіталів у реальний секторі і практично весь попит на позичкові кошти концентрується виключно на банківському секторі. Нерозвиненість системи соціального страхування та пенсійного забезпечення змушує населення нарощувати свої заощадження в банках, які необхідно трансформувати, і банківському кредиту як джерелу фінансування інвестиційного попиту реальних альтернатив на сьогодні не існує.

Високі темпи нарощування кредитних вкладень, які демонструють українські банки протягом останніх двох років на фо-

ні значно нижчих темпів нарощування власних капіталів, безумовно, підвищують ризиковість у банківському секторі. Враховуючи такі темпи зростання кредитних вкладень, НБУ запровадив низку заходів для підвищення надійності банків. З 01.01.2004 р. мінімальний капітал для всеукраїнських та регіональних банків збільшено на 0,5 млн євро (до 5,5 та 3,5 млн євро відповідно), а для місцевих — на 0,15 млн євро (до 1,15 млн євро). Також з 01.03.2004 р. НБУ збільшив норму адекватності капіталу (відношення капіталу до зважених на ризики активів) з 8 до 10 %. При цьому НБУ спростив режим прив'язки капіталу банків до євро. Якщо раніше банки використовували поточний офіційний курс гривні до євро, то тепер в кінці кожного року НБУ фіксуватиме курс євро до гривні і саме на цю позначку банки будуть орієнтуватися протягом року. Крім цього, НБУ дозволив банкам випускати облігації та купонні ощадні сертифікати зі щоквартальною виплатою відсотків, які зараховуються до субординованого боргу (раніше банк мав право нараховувати відсотки за таким боргом тільки в кінці терміну, тобто після 5 років).

Також у першому півріччі 2004 р. НБУ запровадив низку заходів з тим, щоб темпи зростання монетизації через канал банківського кредитування не створювали додаткові інфляційні ризики. Так з 01.07.2004 р. було відмінено можливість зараховувати готівку в касах банків на покриття обов'язкових резервів, зроблені більш жорсткими критерії отримання кредитів рефінансування.

Отже, з одного боку, НБУ досить адекватно оцінив ризики, що несе у собі прискорення темпів банківського кредитування на фоні низької капіталізації: загалом запроваджені заходи мають сприяти підвищенню надійності банків та зменшити ризики, пов'язані з нарощуванням кредитних вкладень. Втім, з іншого боку, вказані заходи мали і зворотній ефект: за станом на 1 серпня 2004 р. монетарна база зросла з початку року на 27,1 %, а грошова маса — на 23,2 %. На фоні зниження попиту банків на кредити рефінансування відбулося зростання ліквідності банків — на 1 серпня 2004 р. залишки коштів банків на коррахунках в НБУ склали 9,2 млрд грн, обсяг вільної ліквідності становив 4,3 млрд грн. Це означає, що кредитний мультиплікатор спрацьовує гірше, у банківській системі затримуються кошти, які необхідно трансформувати у кредити для підприємств реального сектора і населення.

Цьогорічні макротенденції свідчать, що ризиковість кредитних вкладень для банків знижується: скорочується питома вага збиткових підприємств: з 44,2 % за підсумками першого кварталу

до 36,8 % за підсумками півріччя, на 15,5 % з початку року зросли реальні наявні доходи населення. У цілому у кредитному портфелі банківської системи збільшення питомої ваги «поганих» кредитів не відбувається, навпаки — порівняно з початком року частка прострочених та сумнівних кредитів навіть дещо скоротилась: з 3,6 % до 3,2 %. Тобто варто продовжувати стимулювати кредитну активність банків, звичайно за умови прийняття відповідних заходів по упередженню появи системних ризиків. На сьогодні кредитна активність банківської системи — ключовий фактор підвищення монетизації економіки, а відтак і накопичення інвестиційного ресурсу.

Практична реалізація інноваційної моделі розвитку української економіки актуалізуватиме проблему підвищення капіталізації банківського сектора і надалі і тут важливо усвідомлювати, що лише за допомогою регулюючих заходів НБУ її вирішити не вдасться. Підвищення капіталізації українських банків — комплексне завдання і паралельно з посиленням вимог до достатності капіталу варто змінити підходи до якості, структури капіталу, джерел його формування. У цьому зв'язку реальну проблему становлять ризики, пов'язані з корпоративним управлінням у банківському секторі.

У банківській системі України вже давно і цілком об'єктивно назрів процес консолідації капіталів. Територіальна експансія провідних банків свідчить, що найбільші банки всіляко намагаються укрупнювати свій бізнес, поступово «видавлюють» слабкіших конкурентів із ринку. Все чіткіше вимальовується тенденція: малі банки працюють або в економічно відсталих регіонах, або обслуговують невелику кількість підприємств, фактично здійснюючи розрахунково-касове обслуговування. Це означає, що треба всіляко стимулювати і підтримувати процеси реальної концентрації капіталів у банківському секторі.

Загалом в основі комплексної стратегії підвищення капіталізації українських банків повинні бути такі завдання:

- оновлення підходів до реорганізації банків, особливо у питаннях злиття;
- зміна вимог до якості корпоративного управління в банках;
- підвищення ефективності діяльності системи банківського нагляду.

Реалізація вказаних заходів, на наш погляд, повинна забезпечити суттєвий ефект у вирішенні проблеми капіталізації банківського сектора і підвищенні ефективності функціонування грошового ринку в Україні.